

OLIV TA'LIM TIZIMIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV VOSITALARDAN
FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Urolov Bobomurad Mamadiyor o'g'li

Oriental Universiteti ta'lim menejmenti magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ta'lim sifatini boshqarishning o'ziga xos ahamiyatlari, uning dolzarbligi, tizimi, yondashuv shakli, boshqarishning innovatsion va motivatsion usullari haqida ma'lumotlar berilgan va berilgan ma'lumotlar misollar yordamida ochib berilgan.*

Kalit so'zlar: *ta'lim subyekti, mexanizm, boshqaruv shakli, boshqaruv elementi, raqobatbardoshlik, yondashuv, sifat falsafasi, standartlashtirish.*

Аннотация: *В статье представлена информация об особой значимости управления качеством образования, его актуальности, системе, подходе, инновационных и мотивационных методах управления, а также данная информация раскрывается с помощью примеров.*

Ключевые слова: *образовательный предмет, механизм, форма управления, элемент управления, конкурентоспособность, подход, философия качества, стандартизация.*

Ta'lim sifatini boshqarish - iste'molchilarning ehtiyojlarini, fan yutuqlarini qondirishga va yangi vazifalarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan tizim, jarayon, ta'lim natijasining yangi sifatini tasdiqlash prizmasi orqali universitetning butun boshqaruv tizimi. Ta'lim sifatini boshqarish universitetni boshqarishda ta'lim muassasasi faoliyatining barcha jabhalarining sifat ko'rsatkichlari birinchi o'ringa qo'yilganda, boshqaruvning innovatsion va motivatsion usullari qo'llaniladigan bunday yondashuvni nazarda tutadi. Universitetda ta'lim sifatini boshqarish - ta'lim tashkilotini ilm-fan yutuqlari, bozor mexanizmlari, barcha ta'lim subyektlarining ishtiyoqi va ijodkorligi, ularning hamkorligi, ta'limning shart-sharoitlari, jarayoni, natijalarini ta'minlashga qaratilgan yangi axborot texnologiyalari asosida samarali boshqarish, o'quvchilarni moddiy va ma'naviy ishlab chiqarishda muvaffaqiyatli ishlash, jadal o'zgaruvchan dunyoda yashash, yangi bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishda o'zini faol va ijodiy namoyon etish, talablarga javob beradigan xususiyatlarni shakllantiradigan ana shunday o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirish, samarali boshqaruv elementlarining belgilangan tizimiga asoslanadi.

Ta'lim sifatini boshqarish - bu ta'limning ma'lum, oldindan bashorat qilingan natijalariga erishishga qaratilgan va tashkil etilgan maxsus boshqaruv bo'lib, maqsadlar (natijalar) talabaning (bitiruvchining) potentsial rivojlanishi sohasida bashorat qilinishi kerak. Bundan tashqari, ta'lim muassasasining sifatini boshqarish uning raqobatbardoshligining asosiy sharti sifatida qaraladi. Bugungi kunda biz ta'lim sifatiga ikkita bir-birini to'ldiruvchi yondashuvlar mavjudligi haqida gapirishimiz mumkin: amaliy, bu sifatni maqsadlarga muvofiqlik darajasi sifatida aniqlashdan

iborat (iste'molchining turli maqsadlari - sifat menejmenti zarurligini talab qiladigan turli sifat), va ikkinchi yondashuv, uzviy davom birinchi va ta'lim jarayonida sodir bo'lgan ichki jarayonlarga tegishli. Ta'lim sifatini boshqarish nazariyasi va amaliyotida bir nechta asosiy yondashuvlarni ajratib ko'rsatish mumkin: - ilmiy yondashuv ta'lim tashkilotida mavjud bo'lgan mutlaqo barcha lavozimlar uchun kontseptsiyalar, ilmiy asoslangan mezonlar va yo'riqnomalarni ishlab chiqishdir. Shu bilan birga, turli boshqaruv tizimlari (iyerarxik yoki demokratik) o'ziga xos yondashuvga ega; - jarayon, unga ko'ra sifat menejmenti jarayon, uzluksiz o'zaro bog'liq harakatlar (boshqaruv funksiyalari) qatori sifatida qaraladi, ularning har biri ham jarayondir. Ushbu funksiyalarga rejalashtirish, tashkil etish, buyurtmalar, muvofiqlashtirish va nazorat kiradi.

Ta'limda sifat menejmentiga nisbatan tizimli yondashuvdan foydalanish tizim sifatida sifat menejmenti konsepsiyasiga asoslanadi va quyidagi tamoyillarni qo'llashni o'z ichiga oladi: 1) tuzilish; 2) boshqaruv funksiyalarining yaxlit majmuini amalga oshirish; 3) sifat menejmentini iyerarxik tashkil etish; 4) tizim faoliyatining turli bosqichlarida tashqi va ichki omillarning munosabati-suksessiya; - muayyan vaziyatlar va sharoitlarga qarab turli boshqaruv variantlarini nazarda tutuvchi vaziyatli; - dasturiy-maqсадli yondashuv zamonaviy menejmentdagi asosiy metodologik yondashuvlardan biri bo'lib, u maqsadlarni aniq belgilash, ushbu maqsadlarga erishishga qaratilgan harakatlar dasturini shakllantirish va amalga oshirishni nazarda tutadi.

Ta'limda sifat menejmentiga turli yondashuvlarni o'rganish qator tadqiqotchilarga e'tibor beradi, ya'ni E.M. Korotkov, M.M. Potashnik, P.I. Tretyakov, I.K. Shalaev, T.I. Shamova va boshqalar. Bugungi kunda sifat tizimini standartlashtirish va sertifikatlash zarur. Bu ma'lum bir ishlab chiqarish muvaffaqiyatini tan olish, butun kompaniya muvaffaqiyatini tan olish yo'lidagi zarur bosqich va "jami sifat menejmenti usullari" umumiy nomini olgan sifat menejmentining eng zamonaviy modellarini joriy etishdir. Shunday qilib, hozirgi bosqichda ta'limda sifat menejmentining rivojlanishi sifat muammolarini hal qilishda turli yondashuvlarni shakllantirish bilan bog'liq. Insoniyatning yuqori sifatli ta'lim olishga bo'lgan obyektiv ehtiyojiga javoban yuzaga kelgan ta'lim sifatini boshqarish bugungi kunda yetarli darajada hayot sifatiga qaratilgan. Ishlab chiqaruvchi kuchlar va ishlab chiqarish munosabatlarini rivojlantirish strategiyasi sifatida qaraladigan boshqaruv, sifatni ta'minlash va yaxshilash nafaqat omon qolishga, balki jamiyat, korxonalar va har bir insonning farovonligiga qaratilgan bo'lib, umumiy boshqaruv tizimidan ajralmasdir. Shu munosabat bilan ta'limda umumiy sifat menejmentini rivojlantirishni umumiy boshqaruvni rivojlantirish bilan birgalikda ko'rib chiqadigan yondashuv muallifning fikricha, eng muvaffaqiyatli hisoblanadi.

Ko'pgina tadqiqotchilarning fikricha, TQMni ta'lim muhitiga kiritish muayyan qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Biznesni boshqarish usullarini ta'limga o'tkazishning fundamental imkoniyatlari va maqsadga muvofiqligi yuzasidan faol nazariy munozaralar olib borilmoqda. Ushbu rejada biznes va ta'limning umumiy va

o'ziga xos xususiyatlari: ularning maqsadlari, usullari, vositalari, sifat tushunchalari, sifatni o'lchash vositalari va boshqalar muhokama qilinadi. Sifat falsafasi bittadan ko'chiriladigan shablon emasligi ta'kidlanadi. Biroq, falsafa universal bo'lishi mumkin, ammo bu holda sifatga erishish uchun qarorlar tizimi sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Bozor iqtisodiyoti sharoitida ta'lim tashkilotining omon qolishi, eng avvalo, uning o'z strategiyasiga ega yoki yo'qligiga, shuningdek, ushbu tashkilotning aniq faoliyat orqali ushbu strategiyani amalda izchil amalga oshirish qobiliyati va qobiliyatiga bog'liq. Ta'lim xizmatlari bozorida beqarorlik, shuningdek, bozor sharoitida boshqaruvning murakkabligi ortib borayotgani ta'lim tashkilotlari uchun sifat menejmenti tizimini o'rganish va joriy etish vazifasini dolzarblashtiradi. Bagautdinova N.G. ta'kidlaydi " zamonaviy sharoitlar, ta'lim tashkilotlari kuchaygan raqobat muhitida ishlaydi va ular TQM tamoyillaridan foydalanadiganlar raqobatchilardan sezilarli ustunlikka ega bo'ladilar, chunki butun tizim to'g'ridan-to'g'ri xizmatlar iste'molchilariga va ular baholaydigan asosiy omillarga qaratilgan bo'ladi. :

- 1) jamiyat ehtiyojlari va uning talablarini tushunish;
- 2) ishonchlilik;
- 3) sezuvchanlik;
- 4) raqobatbardoshlik;
- 5) xushmuomalalik;
- 6) aloqa (muloqot);
- 7) vakolat;
- 8) xavfsizlik.

Sifat - bu jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy faoliyatini ilmiy tashkil etish sohasi, keng doiradagi mutaxassislar uchun murakkab tadqiqot sohasi. Bir qator davlatlar buni allaqachon anglab yetgan va sifat muammolarini amaliy hal etishga kirishgan, tegishli zamonaviy yondashuv, usul va vositalardan samarali foydalanish uchun ishchilarni tayyorlashga alohida e'tibor qaratmoqda. Umumiy sifat menejmenti (TQM) tizimi ko'plab muvaffaqiyatli korxonalarda kuchli mavqega ega bo'lib, ta'lim tizimidagi qarashlarni sezilarli darajada o'zgartirdi. TQM korxonaning (tashkilotning) iqtisodiy rivojlanishining uzoq muddatli strategiyasini ishlab chiqish va amalga oshirishni, uning barcha xodimlarini ijodiy faoliyatga jalb qilishni o'z ichiga oladi, bu ta'lim tashkilotining o'zi ham, iste'molchilarning ham manfaatlarini qondirishni ta'minlashi kerak. Ta'lim sohasida TQM metodologiyasini moslashtirishning asosiy muammolari - bu ta'lim tashkiloti tomonidan xizmatlar ko'rsatish sifatini kafolatlashi mumkin bo'lgan harakatlar mazmuni va ketma-ketligini tanlash masalalari, shuningdek, ta'lim sifatini oshirish usullarini tanlash masalasi ham alohida ahamiyatga egadir. Ta'limga zamonaviy yondashuvlar o'zining yaxlitligida zamonaviy ta'lim qadriyatlarini shakllantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Yondashuvlarning har biri turli maktab modellarini nazarda tutadi. Har bir yondashuv doirasida tashkiliy shakllarning ko'p sonli haqiqiy mujassamlanishi bo'lishi mumkin.

Har qanday yondashuvda va har qanday ta'lim tizimida amalga oshirilishi kerak bo'lgan ta'lim faoliyatining tarkibiy qismlari quyidagi talablarga javob berishi kerak:

1. O'quvchilarning o'z bilim va ko'nikmalarini shakllantiradigan, malakalari shakllanadigan, atrofdagi dunyoni rivojlantirish bo'yicha ichki va tashqi ko'rsatmalar tan olinadigan va tizimlashtiriladigan ta'lim asosiga ega bo'lish;

2. Bilim va ko'nikmalarni amaliy qo'llashga olib borish;

3. Talabalarga o'zlari uchun ahamiyatli bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarni aniqlashga yordam berish, bu ularning o'zini imkon qadar rivojlantirish imkonini beradi;

4. Kamsitmasdan global dunyoda hayot uchun muhim ko'nikmalar va asosiy kompetensiyalarni shakllantirish.

Keling, ta'lim sifatini boshqarishga oid ba'zi xususiyatlarni ko'rib chiqsak. Ta'lim sifatini boshqarishda faoliyat va rivojlanishni ajratib bo'lmaydi. Ta'lim sifatining faol va amaliy namoyon bo'lishi tarbiyaviy ishlarni faol ishtirokini ta'minlaydigan tarzda qurishni talab qiladi. O'z-o'zini tarbiyalash qobiliyatini rivojlantirish. O'z-o'zini tashkil etish va o'zo'zini tarbiyalashga yordam beradigan ko'nikma va malakalarni shakllantirish, ijtimoiy va shaxsiy ahamiyatga ega bo'lgan bilimlarni o'zlashtirish, qadriyatlarini, xulq-atvor normalarini rivojlantirish va munosabatlarni shakllantirish. Yuqori darajada tashkil etilgan fikrlash, nostandart vaziyatlarda harakat qilish qobiliyati. Atrofdagi voqelikka analitik va tanqidiy munosabatda bo'lish qobiliyatini rivojlantirish. Axborotni olish va qayta ishlash, mavjud va olingan bilim, ko'nikmalarni baholash va o'z-o'zini o'qitish usullarini (texnikalarini) o'zlashtirishda asosiy kompetensiyalarni shakllantirishda bilim, ko'nikma, malakalar kerak. Mavzuga yo'naltirilganlik o'qitishning maqsadi emas, balki ta'lim metodikasini o'zlashtirish vositasidir. Belgilangan ta'lim maqsadlari turli xil ta'lim dasturlariga kiritilgan muhit, bu o'quvchilarga ichki motivatsiyani shakllantirish uchun ko'proq imkoniyatlar beradi, assotsiativ aloqalarni kengaytirish orqali idrokning yaxlitligini ta'minlaydi. "Vaziyat pedagogikasi", loyiha metodikasi, keys texnologiyasi, o'z-o'zini tarbiyalash faoliyati va boshqalarning roli ortib bormoqda. Ta'lim sifatining o'qituvchining pedagogik faoliyatiga, o'quv jarayonini tashkil etish usullari va texnologiyalariga bog'liqligi. Zamonaviy TQMning asosini oliy darajadagi rahbarlikning tashkilot, uning xodimlari, iste'molchilari va jamiyatning manfaatlarini ko'zlab sifat sohasidagi uzoq muddatga mo'ljallangan strategiyasini ishlab chiqish va barcha xodimlarning uni amalga oshirishdagi ishtiroki tashkil qiladi. Ta'lim muassasasi rahbariyatining sifatni boshqarishdagi doimiy va muntazam shaxsiy ishtiroki – ta'lim muassasasining sifatni ta'minlash ishida muvaffaqiyat garovi hisoblanadi.

Yuqorida sanalgan xususiyatlar ta'limni rivojlantirishda asosiy poydevor bo'lib xizmat qila oladi va keng ma'noda olib qaralganda zamonaviy, ijodkor, yangilikka o'ch, bilimli, tahlil qilishga qodir bo'lgan yosh kadrlarni yetishtirishda tirgak vazifasini o'taydi, deyilsa mubolag'a bo'lmaydi.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim sifatini boshqarish bu ta'lim jarayonini bevosita boshqarish bilan aloqador tizim hisoblanadi. – ta'lim muassasasida ta'lim sifati

menejmenti – bu loyihalashtirish, ya’ni ta’lim maqsadlarini va ularga erishish yo’llarini belgilash; ta’lim jarayonini tashkil etish va uning ishtirokchilarini sifatli mehnatga qiziqishini uyg’otish; maqsadlardan chetlanishlarni aniqlash va rivojlanishdagi o’zgarishlarni kuzatish tizimi (monitoringi); natijalarni boshqarish va tahlil qilish jarayonlaridir; – ta’lim sifati menejmenti – bu har qanday, tasodifiy, oldingisidan ko’ra yaxshiroq, o’z-o’zidan kelib chiqadigan maqsadlarga emas, balki ta’limning oldindan rejalashtirilgan natijalariga, ya’ni muayyan o’quvchining eng yuqori imkoniyatlarga erishishi uchun tashkil qilingan va yo’naltirilgan alohida boshqaruvdir; - ta’lim sifati menejmenti – bu belgilangan ko’rsatkichlarga erishish uchun boshqaruvning barcha funksiyalarini amalga oshirish, ham tor, ham keng ma’noda kafolatlangan natijaga erishish demakdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YHATI:

1. Qurbonov SH, Seytxalilov E. Ta’lim sifatini boshqarish. /T.: “Turon-Iqbol”, 2006.
2. Total Quality Management – всеобщее управление качеством. – Журнал “Директор-Иваново”, № 1-2 (120-121), январь-февраль 2011 г.
3. Shamuratov R. Oliy ta’lim tizimi faoliyatini tashkil etish va boshqaruv jarayoni texnologiyalarni takomillashtirish, Namangan davlat universiteti ilmiy xabarnomasi 1-soni.
4. Otamurodov. S. “Avesto” milliy g’oyamiz manbai// Jamiyat va boshqaruv. 2002. “Yasna” 48